

ČESKOSLOVENSKÁ SPOLEČNOST ENTOMOLOGICKÁ PŘI ČSAV
A ODBORNÉ ZAMĚŘENÍ JEJÍ ČLENSKÉ ZÁKLADNY

DIE TSCHECHOSLOWAKISCHE ENTOMOLOGISCHE GESELLSCHAFT UND
DIE FACHLICHE ORIENTIERUNG IHRER MITGLIEDER

Jiří Zelený

Ke konci roku 1974 měla Československá společnost entomologická při ČSAV 862 členů⁺). V roce 1904 se při založení společnosti sešlo prvních 56 zájemců. Dnes je členství ve společnosti dvojí: 1. činní členové jsou ti, kteří v oboru entomologie publikovali nebo publikují (409 členů) ať už to jsou entomologové amatéři nebo profesionálové; 2. mimořádní členové jsou ti, kteří dosud v oboru entomologie nic nepublikovali (453 členů). Mimořádní členové většinou hmyz jen sbírají; jejich sbírky jsou však často významným základem pro poznání hmyzí fauny jak na území Československa tak i na území jiných částí světa.

Rozbor entomofaunistického výzkumu v Československu provedl Jelínek (1975), problematikou taxonomie hmyzu v ČSSR se zabývali Hůrka a Štys (1975). V této stati se pokouším o rozbor odborného zaměření členské základny Československé společnosti entomologické, ve vztahu k publikační činnosti, podle toho jak si svou specializaci uvedli při přípravě adresáře společnosti sami členové. Publikační činnost je pak zachycena podle řádů hmyzu bez ohledu na to, zda jde o práce z oborů obecné entomologie, systematické, nebo z faunistiky hmyzu. Ze zpracování pak vyplývá jak je která skupina v ČSSR zajištěna specialisty, protože publikujících entomologů, kteří nejsou členy společnosti je jen velmi malý počet.

Počet členů a publikace k roku 1963

V adresáři z roku 1963 je uvedena odborná specializace 470 členů. Již od založení společnosti převažují v členstvu zájemci o řády Coleoptera a Lepidoptera. Na dalším místě jsou v popředí zájmu Hymenoptera a nejmenší zájem projevovali členové z "velkých řádů", o Diptera. Z tab. 1 je zřejmé, že mimo značného počtu publikujících coleopterologů jsou publikačně neaktivnější hymenopterologové. I když je v tabulce uveden také dosti značný počet publikujících lepidopterologů, jen 6 jich uveřejňuje své výzkumy pravidelně, v ostatních případech jsou uveřejňována jen náhodně jednotlivá pozorování. Je pravděpodobné, že se nepodařilo zachytit všechny publikace z ř. Coleoptera a Lepidoptera, a odha-

duji, že jejich počet bude asi o 30 vyšší. Celkový počet všech publikujících členů společnosti byl pak 242 ze 470, t.j. 51 %.

Zaměření pracovníků v Českých zemích, na Slovensku a na entomologických pracovištích ukazuje další tabulka (tab. 2). Slovenská společnost entomologická má poněkud jiný charakter členské základny. Na Slovensku je poměrně menší počet členů. Jsou zde organizováni převážně profesionální entomologové a jen velmi malý počet je členů zabývajících se řády Coleoptera a Lepidoptera. Z tabulky je také vidět nápadně vysoký zájem o studium řádu Diptera mezi entomology pracujícími v institucích. Na profesionálních pracovištích je jen malý počet lepidopterologů, avšak je zde převážná část specialistů na ostatní, mimo vyjmenovaných čtyř, řády hmyzu.

Počet publikací v Časopise Československé společnosti entomologické 1945 - 1965

V průběhu 20 let došlo ke značné změně v poměrném zastoupení počtu publikovaných prací v časopise společnosti (tab. 3). Nejsou zde však zachyceny jen práce členů společnosti, ale je udán počet všech prací uveřejněných v tomto periodiku. Během doby došlo především k výraznému poklesu počtu prací o ř. Lepidoptera a také Coleoptera. I u řádu Hymenoptera po určitém vzestupu nastal pokles celkového počtu publikovaných prací. Zřejmý vzestup je vidět u ř. Diptera. Je nápadné, že počet členů společnosti - lepidopterologů (r. 1963) převyšuje počet publikací o tomto řádu za 20 let.

Počet členů a jejich publikační činnost k roku 1973

Jaká je současná situace členské základny společnosti (České země) je vidět z dalších tabulek. Rozbor je zpracován vzhledem k počtu členů k 31. XII. 1973 jak jsou uvedeni v posledním adresáři členů společnosti (1974). Počet členů je dán do souvislosti s počtem publikovaných prací o jednotlivých řádech vždy za 10 let 1951 - 1960 a pak 1964 - 1973. Publikace z prvních 10 let byly vybrány ze Smetanovy (1969) bibliografie, z druhých 10 let byl proveden vlastní rozbor prací z odborných časopisů, sborníků, Zpráv Čs. spol. entomologické při ČSAV a Klíče zvířeny ČSR. Publikující členové byli rozděleni do 4 skupin podle počtu opublikovaných prací, za 10 leté období, o dané hmyzí skupině:

1 - 2 práce	6 - 10 prací
3 - 5 prací	10 a více prací

V absolutním počtu je publikační činnost soustředěna nejvíce na 4 velké hmyzí řády, kam patří více jak polovina našich druhů hmyzu, tab. 4.

Počet publikujících coleopterologů a lepidopterologů není vcelku malý, převažují ovšem členové publikující 1 - 2 práce za 10 let a do stejné situace se v posledních letech dostal i řád Hymenoptera, kde pokles počtu publikujících hymenopterologů je nejvýraznější. Zatímco celkový počet členů společnosti - lepidopterologů a coleopterologů - vzrostl od r. 1963 do r. 1973 asi 2 x, počet publikujících je v podstatě stejný, takže % publikujících v těchto skupinách klesá a k poklesu došlo i za rok 1974 (tab. 5).

Celkový přehled o intenzitě publikační činnosti členů vzhledem k reprezentaci v příslušné specializaci podle hmyzích řádů nebo jiných systematických skupin vysvětluje tab. 6. Tabulka je doplněna % publikujících vzhledem k celkovému počtu zájemců o danou skupinu. Tento přehled není jistě zcela přesný, přesto však dobře vystihuje skutečný stav. Procenta uvedená v závorce mají jen orientační charakter a kde nejsou uvedena, jde o skupinu s malým počtem druhů, jíž se zabývá jeden nebo jen málo specialistů a není pravděpodobné, že by o ní byly publikovány pravidelně práce. Čísla ve sloupcích u menších skupin řádů Coleoptera a Lepidoptera nelze jen prostě sčítat, protože někteří členové jsou svou publikační činností započtení do více skupin.

Nejnižší procento publikujících je mezi nespecializovanými lepidopterology - 3,9 %, naproti tomu specialisté mikrolepidopterologové publikují 100 %. Dá se říci, že jde o obecné pravidlo, čím jsou členové méně specializovaní a zabývají se větší skupinou, tím je mezi nimi menší % publikujících. Členové, kteří se zabývají systematickou skupinou s mnoha druhy jsou buď nepublikující sběratelé nebo mladí členové, kteří se ještě nespecializovali na některou menší, důkladněji zvládnutelnou skupinu. Malé procento publikujících je i mezi coleopterology a lepidopterology, kteří se zabývají sběratelsky atraktivními skupinami: Cerambycidae - 4,2 %, Buprestidae - 5,7 %, Carabidae - 11 %, Scarabaeidae - 14 %, Rhopalocera 21 %. Do sběratelsky zajímavých skupin patří i Odonata, Orthoptera a Heteroptera, z nichž nejlépe publikačně je zajištěn poslední řád. V některých případech je nižší % publikujících způsobeno tím, že jsou členy společnosti zdravotničtí pracovníci, kteří se zajímají o hygienicky významné skupiny (Blattodea, Anoplura, Diptera, Aphaniptera) aniž by o těchto skupinách publikovali. Znalost hygienicky významných druhů má však značný význam pro jejich profesi.

Mezi pracovníky v dané skupině je vždy jen několik členů, jejichž publikační činnost naprosto převládá. Někteří publikují různě zaměřené práce, v časopisech celostátního a mezinárodního významu, i v časopisech

regionálních, jiní jen v regionálních časopisech jednodušší bionomické či faunistické práce (tab.7). Hymenopterologové a dipterologové publikují méně ve Zprávách Čs.spol.entomologické a značně více v časopisech typu Acta ent. bohemoslovaca, jde však o stejné autory, většinou o entomology na profesionálních pracovištích. Z coleopterologů a lepidopterologů publikují v obou typech časopisů vždy jiní autoři.

Nepublikující členové se ovšem podílejí materiálem svých sbírek na činnosti publikujících členů. Např. Hrubý (1964) čerpal pro prodromus ze 68 sbírkových pramenů a z toho je 25 soukromých sbírek nepublikujících lepidopterologů členů společnosti. Tak se i nepublikující členové podílejí na poznání naší fauny.

Vcelku počet členů Československé společnosti entomologické stále vzrůstá zejména přijímáním mladých lidí. Zvýšil se zájem o řád Diptera, vzrostl počet publikujících dipterologů. Nepříznivý pokles nastal ovšem mezi hymenopterology, kde jak počet publikací tak počet publikujících poklesl. Největšímu zájmu se pochopitelně stále těší řády Coleoptera (413 členů) a Lepidoptera (277 členů). Tato rozsáhlá členská základna a vzrůstající počet mladých členů jsou, nebo mohou být, dobrým potenciálním základem naší entomologie. Bude však potřeba zlepšit organizační podmínky a výchovu členů tak, aby se jich podílelo ještě větší procento co nejvšestraněji na činnosti společnosti. Mohli by přispět zejména při studiu fauny a při registraci změn, ke kterým dochází s rozvojem průmyslově zemědělské společnosti. Z uvedeného vyplývá, že je třeba zaměřit pozornost při výchově členů zejména na to, aby se při solidním širším základním přehledu specializovali na menší skupinu hmyzu a tu studovali do hloubky a mohli se tak více podílet na publikační činnosti ať už přímo, nebo svými poznatky zejména z bionomie druhů, či svým sbírkovým materiálem.

Souhrn

Je proveden rozbor současné členské základny Československé společnosti entomologické při ČSAV z hlediska specializace členů a z hlediska jejich publikační činnosti. Z tabulek je patrné, jak který řád je zajištěn specialisty a zejména publikačně a k jakým změnám ve společnosti dochází.

L i t e r a t u r a

- Hrubý K., 1964: Prodrómus Lepidópter Slovenska. VSAV, Bratislava, 963 str.
- Húrka K. a Štys P., 1975: The present state and prospects of insect taxonomy in Czechoslovakia. Acta ent. bohemoslov., 72: 145 - 155.
- Jelínek J., 1974: The present state and prospects of entomofaunistics in Czechoslovakia. Acta ent. bohemoslov., 72: 1 - 6.
- Seznam členů Československé společnosti entomologické, 1963. Čas. Čs. spol. ent., 60: 10 - 19.
 - Seznam členů Československé společnosti entomologické při ČSAV, 1974: Zprávy Čs. spol. ent. při ČSAV, 10: 3 - 58.
- Skuhrový V., 1963: Přehled entomologických pracovišť v ČSSR a adresář pracovníků z oboru entomologie. Ent. ústav ČSAV, Praha, 32 str.
- Smetana O., 1969: Entomologická bibliografie Československa 1951-1960. Academia, Praha, 332 str.
- Acta ent. bohemoslov. a Čas. Čs. společnosti ent., 61 - 70, 1964-1973.
 - Acta ent. Mus. Nat. Pragae, 35 - 38, 1963 - 1969.
 - Acta faun. ent. Mus. Nat. Pragae, 9 - 14, 1963 - 1971.
 - Acta Mus. Regishehradensis, S. A. Sci. Nat., 1 - 2/II, 1958-1961.
 - Acta Univ. Carolinae (Biologia), 1964 - 1972.
 - Bohemia Centralis, 1 - 2, 1959 - 1970.
 - Čas. Moravského Mus., 49 - 58, 1964 - 1973.
 - Čas. Nár. Mus., 133 - 141, 1964 - 1972.
 - Čas. Slezského Mus. v Opavě, 13 - 22, 1964 - 1973.
 - II. Ent. symp. o problémech faunistického a entomogeografického výzk. Československa a stř. Evropy, Opava 1966
 - Klíč zvířeny ČSR II, 1957, III. 1959, NČSAV, Praha, 147 str. a 871 str.
 - Referáty ent. symp., Opava 1964.
 - Reichenbachia, 1 - 8, 1962 - 1967.
 - Sbor. Jihočes. Mus. v Českých Budějovicích, 7 - I. 12, 1967-1972.
 - Sbor. Severočes. Mus., 3, 1967. Věst. Čs. zool., 28 - 37, 1964 - 1973.
 - Zprávy Čs. spol. ent. při ČSAV, 1 - 9, 1965 - 1973

TAB.6. Počet členů publikujících 1-2, 3-5, 6-10 a 10 a více prací o dané skupině za 10 leté období, celkový počet publikujících a % publikujících členů z celkového počtu členů ve specializaci, 1973.

skupina	období										počet členů příslušné specializace	
	1951-1960					1964-1973						
	1-2	3-5	6-10	:10	cel-	1-2	3-5	6-10	:10	cel-	% publi- kujících	
Apterygota	4	2	1	0	7	-	-	-	-	-	-	
Protura	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	100
Diplura	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	100
Collembola	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	100
Thysanura	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	
Ephemeroptera	2	1	1	-	4	-	1	-	-	1	2	50
Plecoptera	2	1	1	-	4	-	1	-	-	1	1	100
Odonata	6	1	1	-	8	3	-	-	-	3	10	33
Blattodea	2	-	-	-	2	1	-	-	-	1	6	17
Mantodea	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Isoptera	-	1	-	-	1	1	1	-	-	2	2	100
Orthoptera	9	1	1	1	12	-	2	1	-	3	11	27
Dermaptera	3	-	-	-	3	1	-	-	-	1	4	25
Psocoptera	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	
Mallophaga	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	
Anoplura	3	1	-	-	4	-	1	-	-	1	3	33
Thysanoptera	-	-	-	1	1	-	-	1	-	1	3	33
Heteroptera	2	1	3	3	9	3	2	2	2	9	16	56
Homoptera celkem	11	1	2	3	17	-	-	-	-	-	-	
Auchenor- rhyncha	4	-	-	2	6	-	-	-	1	1	4	25
Psylloidea	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	
Aleurodoidea	1	1	-	-	2	-	-	-	-	-	2	50
Aphidoidea	3	-	1	-	4	-	-	-	-	1	2	50
Coccoidea	3	-	-	1	4	2	-	-	-	2	2	100
Megaloptera	1	-	-	-	1	2	-	-	-	2	2	100
Raphidioptera	-	1	-	-	1	1	1	-	-	2	2	100
Neuroptera	2	-	-	-	2	-	1	-	-	1	4	25
Mecoptera	2	-	-	-	2	1	-	-	-	1	3	33
Trichoptera	3	-	2	-	5	-	1	-	-	1	7	15
Hymenoptera												
Symphyta	1	-	-	-	1	-	-	1	-	1	8	13

Terebrantia	}9	3	2	3	7	2	-	2	2	6	9	67
Aculeata		3	2	1	6	6	1	1	-	8	21	38
Hymenoptera celkem	10	6	4	4	24	8	1	4	2	15	48	31
Coleoptera	}12	7	6	-	13	22	4	5	-	31	155	20
Carabidae		3	3	2	8	5	4	-	-	9	60	11
Adephaga ost.		1	-	1	2	-	-	-	-	-	11	
Buprestidae		-	-	-	1	1	1	-	-	2	35	5,7
Cerambycidae		1	-	1	2	1	2	-	-	3	71	4,2
Chrysomelidae		1	1	-	2	2	2	-	-	4	13	31
Curculionidae		2	-	-	2	1	1	2	-	4	14	29
Scarabaeidae		-	1	1	2	2	-	1	-	3	21	14
Staphylinidae		-	-	1	1	2	2	-	1	5	15	33
Coleoptera celkem	12	15	11	7	45	29	8	8	2	47	413	11
Strepsiptera	2	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	
Lepidoptera	}12	2	-	2	4	7	1	-	-	8	206	3,9
Microlepid.		1	1	2	4	6	-	-	1	7	7	100
Heterocera		4	1	1	6	11	6	-	-	17	48	35
Rhopalocera		2	-	1	3	5	1	1	-	7	33	21
Lepidoptera celkem	12	9	2	6	32	16	13	2	1	32	290	11
Diptera	}5	-	5	4	9	-	-	-	-	-	9	
Nematocera		4	2	-	6	8	4	-	-	12	20	60
Orthorapha		-	-	2	2	4	3	1	2	10	10	100
Cyclorapha		5	3	2	10	5	9	2	1	17	33	52
Diptera celkem	5	9	10	8	32	17	16	3	3	39	57	68
Aphaniptera	2	-	-	1	3	1	1	-	-	2	6	33

TAB.1. Počet členů zabývajících se "velkými" řády hmyzu a z toho počet publikujících, r. 1963.

řád	členů celkem	publikujících celkem	publikujících	
			rozsáhlejší práce	pravidelně
Coleoptera	192	60	40	15
Lepidoptera	148	37	10	6
Hymenoptera	36	30	15	20
Diptera	29	25	20	20
ostatní řády	65	60	60	40

TAB.2. Počet členů společnosti z ČSSR a pracovníků ústavů (entomologů) zabývajících se řády hmyzu, 1963.

řád	počet členů nebo pracovníků		
	České země	Slovensko	na entomologických pracovištích
Coleoptera	192	12	16
Lepidoptera	148	15	5
Hymenoptera	36	6	14
Diptera	29	8	34
ostatní řády	65	13	60

TAB.3. Počet publikovaných prací v Časopise Československé společnosti entomologické (upraveno, podle dr.I.Hrdého) r. 1945 - 1965.

řád	počet členů 1963	počet publikovaných prací v letech			
		1945-1965	1945-1952	1953-1960	1961-1965
Coleoptera	192	236	132	63	41
Lepidoptera	148	111	72	26	12
Hymenoptera	36	83	10	49	24
Diptera	29	69	12	25	31
ostatní řády	65	156	21	68	67

TAB.4. Počet členů publikujících 1 - 2, 3 - 5, 6 - 10 a 10 a více prací o dané skupině na 10 let (" velké " hmyzí řády).

řád	období										
	1951-1960					1964-1973					§§§
	1-2	2-5	6-10	>10	celkem	1-2	2-5	6-10	>10	celkem	
Coleoptera	12	15	11	7	45	29	8	8	2	47	413
Lepidoptera	12	9	2	6	32	16	13	2	1	32	290
Hymenoptera	5	7	4	4	24	8	11	4	2	25	48
Diptera	5	9	10	8	32	17	16	3	3	39	57
ostatní řády	46	10	12	8	84	17	13	5	4	39	100

§§§ počet členů příslušné specializace k 31.12.1973.

TAB.5. Počet členů zabývajících se řády Coleoptera a Lepidoptera, z toho počet a % publikujících v letech 1963, 1973 a 1974.

řád	1963			1973			1974		
	počet členů	počet publi- kujících	% publi- kujících	počet členů	počet publi- kujících	% publi- kujících	počet členů	počet publi- kujících	% publi- kujících
Coleoptera	192	54	23,4	413	47	11,4	456	47	10,3
Lepidoptera	148	32	21,6	290	32	11,0	305	32	10,4

TAB.7. Počet prací členů společnosti v časopisech :

- A - Časopis Čs.spol.entomologické a Entomologického oddělení Národního musea v Praze; ve srovnání s počtem prací ve :
 B - Zprávy Čs. spol. entomologické při ČSAV, za 10 let.

řád	celkový počet členů	A			B		
		počet prací	počet autorů	počet pravidelně publikujících autorů	počet prací	počet autorů	počet pravidelně publikujících autorů
Coleoptera	413	96	33	9	51	27	5
Lepidoptera	290	47	20	2	38	18	4
Hymenoptera	48	57	15	10	11	6	3
Diptera	57	98	35	25	3	3	1

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die gegenwärtige Mitgliedschaft der Tschechoslowakischen Entomologischen Gesellschaft bei der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften wird hinsichtlich der Spezialisierung der einzelnen Mitglieder sowie ihrer Publikationstätigkeit analysiert. In Tabellenform wird die Absicherung der Bearbeitung der einzelnen Ordnungen durch Spezialisten, besonders im Hinblick auf die Publikationstätigkeit ausgewiesen und die diesbezüglichen Veränderungen werden dargelegt.

Adresa autora (Anschrift des Autors) :

RNDr. Jiří Zelený, CSc., ENTÚ ČSAV, Viničná 7, 128 00 Praha, 2.